

ЖОВНЯР.

Його обовязки і права.
Причини і ціль війни.

Відень, 1916.

Накладом п. і к. Міністерства війни.

ЖОВНЯР.

Його обовязки і права.
Причини і ціль війни.

Відень, 1916.

Накладом ц. і к. Міністерства війни

З німецького оригіналу перевели в редакції „Шільної
Часописи“ (Військовий Листок Штреффлера) фельдфебель
Іван Кавуля і одн. добр. капраль Роман Прокопович

Зміст.

Вступ	5
Причини і ціль війни	7
Загальні обовязки жовняра	10
Поведене в бою (наступ; оборона; звіди; забезпечене і получене) . .	16
Щекане здоров'я	25
Найважійші воєнні артикули (дезерція, покалічене самого себе, трус- ливість, карне занедбане обовязку в службі варти (сторожи)	27
Відзначения	31

Вступ.

Вже цілі два роки находить ся Австро-Угорщина в твердій борбі з могучими і численними ворогами.

На півночи були се великі армії російського царя, на півдні з ним злучені сили Сербів і Чорногорців, котрі зближилися до наших границь держави і хотіли відірвати нашій вітчині насильно гарні частини краю.

Австро-Угорщину мало розбити ся — так стояло написано на прaporах наших ворогів.

Вірна союзній присязі станула по нашій стороні Німеччина, на котру накинулися французькі, англійські і бельгійські війська.

Та де осталася наша третя союзниця, королівство Італія?

В часі найтищих боїв зломила вона святу присягу вірності і цілком неімовірне стало правдою: Італія виповіла нам війну!

Жовняри!

Коли поглянемо взад на тяжкі бої і великі успіхи минувших двох літ, то грудь кожного воїна мусить наповнити ся радостию і гордостию.

Що вітчина стоїть сего дня велика і могуча, се треба завдячити лиш нашій кріпкій вірі в Бога, розумному і свідомому ціли проводови всіх генералів і офі-

цирів, як і особистій хоробрости кожного з Вас. Правда жертви були великі, та їх не понесено дарма.

Та ми все ще не є цілком на ціли! Наші вороги думають все ще, що уживанем навіть і найгірших під-лих средств зможуть зломати неподатність і хоробрість австро-угорських воїнів. Та вони дуже помиляються! Кріпко і вірно глядимо всі до нашого світлого Найвищого воєнного вожда, до нашого горячо улюбленого Цісаря і Короля. Вірні святій присязі, котру ми зложили йому, будемо бороти ся хоробро і мужно, удержувати все свіжими наші кроваво виборені лаври і поведемо нашу справедливу справу з непохитною кріпкостию до великої побіди на добро нашої улюбленої вітчини.

Нехай Господь помогає!

Причина і ціль війни.

Загально звісна миролюбивість нашого світлого і улюблена Монарха. Дбаючи лише про добробит всіх своїх підданих і знаючи добре, що лише безупинна мирна праця може принести горожанам щасливість і задоволене, його стремліннє було все, жити з сусідними державами в миру і згоді. Таке саме стремліннє було й в Німеччині.

Однаке зависть про величезний підйом в Австро-Угорщині і в Німеччині не давала нашим ворогам ніякого спокою. Вони боялися все ростучої сили обох тісно злучених держав; вони шукали за причинами, щоб приневолити нас до війни і хотіли потім, в вірі на свою величезну перемогу, нас цілком подоптати.

Та Австро-Угорщина і Німеччина не дали ся повести нічим в блуд. В свідомості власної сили старалися обидві держави утримати мир.

Однак Росія, Франція і Англія були міцно рішені до війни і вони взялися до найпідлійшого средства, щоб накинути нам війну, до скритовбійства.

Сербія стала їх орудем і сербські убійники були тими, котрі замордували в скритий, підступний спосіб нашого світлого наслідника престола і його жену.

Австро-Угорщина мусіла вхопити тепер за меч, бо сей безстидний злочин вимагав найострійшого покарання, бо не дано жданого задоситьучиненя.

Слідство виказало ясно заміри сербського правительства, щоби на кошта Австро-Угорщини засновати

великосербську державу. Тому забите архієпископи пари було лише виїщним почином для заміреної цілі.

Та ледво що лиш ми виповіли Сербії війну, як на нас і нашого вірного союзника накинулися Росія, Франція і Англія. До них приолучилися Чорногора, Бельгія і Японія.

Австро-Угорщина і Німеччина були окруженні могутчими і численними ворогами.

Та обидва цісарства не упали на дусії вії хвилинни.

Дотепер побідила справедлива справа і так воно буде все і в будущності. Зраджені третою союзницею, королівством Італією, були примушенні середні держави, котрим прийшла на поміч Туреччина, станути до нерівної борби. В змінних боях з великою перевагою показала ся однак наша перевага на духовій силі і чеснотах жовняра. Справа наших ворогів погіршувала ся з дня на день і вони уживали всіх средств, щоб високими обіцянками зискати собі нових приятелів.

І найшла ся дійсно зрадниця. Італія, котра була більш як 30 років нашою союзницею, зломила на чудо всого світа вірність і виповіла нам також війну. Новий воріг думав, що буде мати легку роботу. Свіжі сили думали, що зможуть легким коштом вдерти ся в нашу вітчину, щоб потім диктувати в Відні для нас упокорюючий мир. Та стало ся іначе. Вже рік минув, від коли Італійці наступають з величезними жертвами на наші становища, однак доси не відперли наших геройських оборонців границі ані на один крок назад. Добрий примір божого суду.

Поява нового ворога не зменшила цілком наших успіхів оружа і не могла їх припинити. Нестримно пішли

союзні армії Австро-Угорщини і Німеччини вперед і за-
няли великі області Росії і Франції, під час коли Англію
ушкоджено тяжко на морю. Вибorenо Бельгію і розгром-
лено цілком Сербію і Чорногору. При тім помагала хо-
робро і болгарська армія. Через заняттє великої части
Альбанії скріплено значно наше пановане в Адрийськім
морю і завдано тим Італії тяжкий удар. Божа рука хо-
ронила наше оруже.

Велика війна вимагає всіх наших сил і буде по-
потребувати їх і на дальнє. Вороги старають ся з всіми
средствами, привести до звороту воєнного щастя. Та да-
ремні всі їх труди. Всюди, де будуть пробувати щастя,
стрінуть вони наших геройських жовнярів, котрі не ува-
вають ніколи ні в наступі ні в обороні. Ми мусимо ви-
держати і ми видержимо. Богато крові, котру пролили
геройські сини Австро-Угорщини, не пролято дарма. Ми
хочемо побільшити дотеперішні великі успіхи новими по-
бідами. Ми не покинемо оружя так довго, аж всі наші
вороги переконають ся, що Австро-Угорщину і Німеч-
чину не можна побідити.

Жовняри! Майте все на памяті, що благодати
миру приходять на добро лиш побідникови і що Ви бо-
рите ся о лішшу долю для Ваших дітей і внуків. Покажіть ся і дальнє гідними Ваших батьків, як і всіх тих,
котрі в сій великій борбі положили головами за Бога,
Цісаря, Короля і вітчину. **Нас всіх мусить опановувати**
кріпка воля до побіди. **Ми обіцяємо торжественно**
Богови і нашему дорогому Цісареви і Королеви, що
видержимо хоробро і непохитно аж до великого побід-
ного кінця.

З нами Бог!

Загальні обовязки жовняра.

Кожного жовняра мусить наповнити найвище почутє обовязку. Кождий най думас на присягу, которую зложив своему Цісареви і Королеви. Від хороброго і чесного поведення всіх жовнярів залежить добробит вітчини. Наш воріг заміряє знищити нашу торговлю і наш промисл, він хоче спустошити наші поля і ліси; він хоче кинути нас в біду і нужду!

Тому є святым обовязком кожного жовняра, перешкодити сьому. Средство до сього се побіда над ворогом. Ми остали дотепер побідителями і мусимо бути такими і в будучності.

Та до сього потрібно, щоб **кождий жовняр** в всіх положеннях і навіть серед найтачіших відносин безусловно причинив ся до сього з всіми своїми силами, сповняючи сумлінно **кождий** наказ своїх старших, не вагаючись ніколи в борбі і завдаючи ворогови тілько шкоди, кілько се взагалі можливо. В кого серце на відповіднім місці, той перебуде побідно і найгорячійшу борбу.

Конечну силу для сповнення своїх обовязків находить жовняр в молитві до Бога, в любові для свого Цісаря і Короля і в кріпкій вірі до своїх старших. Кождий нехай думас все на свою вітчину, на свій дорогий родинний край і на своїх любих, котрі все думають о нім і цілком справедливо тішуть ся, коли воїн оздоблений відзначеннями поверне раз назад домів. **Кождий** най старає ся стати гордощею своєї громади!

Розуміється, що в війні не дадуть ся оминути злидні, труднощі і недостачі. І хотайби жовняр мусів зносити їх в ще так високій мірі, то він знесе їх все через силу душі і його уповане на Бога. Се вже доказали всі ті, котрі брали участь в горячих боях, довгих маршах і в переслідуванню ворога.

Найважнішим обовязком жовняра се найточнійше сповнене всіх даних йому розказів. Кождий розказ мусить перевести ся як найліпше і найсовіснійше і — коли потреба — з вставлением всіх сил.

Небале переведене позірно не важного розказу може мати часом найшкідливіші наслідки для цілого відділу. Тому кождий жовняр повинен старати ся виконанем розказу не лише задоволити свого старшого, але кождий мусить могти сказати сам до себе: **я сповнив мою повинність!**

Безнастяне держане ворога на очах належить до особливших повинностей жовняра. В борбі і на звідах, при полевій варті і як чуйний сторож, одним словом при кождій нагоді має зважати жовняр на те, аби мати ворога все на очах. Нічо не сміє минути його очій незаміченим. Кождий жовняр обовязаний також повідомити про кожде спостережене сейчас свого найближчого старшого. Навіть і дрібниці можуть бути великого значіння. Тому **не вільно лишити нічого незаміченим**.

Кождий жовняр знає важність служби сторожи (варти). Вже в часах миру виконується сю службу дуже остро; занедбане повинностій в службі сторожи карається дуже остро.

Та особливше значінє припадає службі сторожи в війні. Жовняр, котрий повнить службу надслухуючого

сторожа і при полевій сторожі (варті), має велику задачу, хоронити своїх по заді відпочиваючих товаришів перед нечайними нападами і несподіванками і остеречи їх вчасно перед кождою грозякою небезпекою. Йкі тяжкі закиди мусів би він робити собі через ціле своє життя, якби через його недбалість удав ся ворожий напад і багато з хоробрих товаришів втратилоб притім своє життя або попало ся в ганебну неволю. Тому стережіть вірно і видержуйте мужно. Сьогодня стоїть один в тяжкій службі варти, завтра зможе він відпочати і інший буде хоронити його під час спання.

Не менше важною є служба сторожа коло магазинів муніції і засобів живності, коло мостів, тунелів, фабричних заведень і т. д. Наши вороги заміряють знищеннє сих заведень; коли се їм вдасть ся, то тоді мусить терпіти жовняр в стрілецькім окопі. Наступає перерва в русі за фронтом і не може відбувати ся доповнене надто важної муніції і прокормлення. Тому на плечах сторожа тяжить велика відповідальність. Кождий мусить видержати вірно на своїм місці і сповісти свою службу сумлінно, бо страшні тяжкі наслідки можуть бути для тисячів жовнярів, а також і для його любої вітчини.

Особлившу любов і старанність мусить показати кождий піхотник для свого кріса. **Кріс є головним засобом бою жовняра.** Його треба держати все чистим і беречи від всяких занечищень. Хотя чищене, удержане і шана кріса не може наступити в війні все так точно як в мирі, то все таки мусить бути забезпечений бездоганий хід і рухи поодиноких частий кріса, се є замок (фершлюс) і подаватель (цубрінгер). Мушку (корн) і насадник (авфзац) треба беречи перед ушкодженнями. Коли

кріс жовняра є в непорядку, то він не може в тій самій мірі завдати противникови шкоди. Тому є обовязком і лежить також і в власнім інтересі кожного жовняра, звернути особлившу любов і старанність свому крісови, сему вірному товарищеви в всіх положенях.

Тому не забувайте ніколи на ваш кріс!

Легкоранені мусять принести свої кріси з огневої лінії, бо інакше відсилається ся їх назад неперевязаними.

За кождий кріс, котрий принесе ранений з багнетом, виплачує йому полевий шпиталь **винагороду в висоті 10 корон (без багнета 8 корон).**

Ранені, котрі не можуть ходити або не можуть нести кріса, встромлюють кріс багнетом в землю, а кольбою до гори, так щоб кріс можна легко віднайти.

Кождий жовняр мусить старати ся, збирати і віддавати вороже оружє і інші предмети вирядження. Однак не вільно тикати невибухлі стрільна артилерійні і ручні гранати, їх належить закопати в землю. Колиб се було неможливим, то дотичне місце треба означити так, аби кождому впадало в очі.

За кождий принесений ворожий кріс платить дивізійна команда піхоти **2 корони.**

Великим нещастем для хороброго жовняра є то, коли він попаде ся в полон. Нужда і злідні, котрі очікують його там, є о много більші чим ті в полю. В полоні поводяться з ним по простацки і неполюдськи, а до того вмирають тисячі на заразливі хороби. І так лежить він в чужій землі далеко від вітчини як нікому незнакомий і не знайде ся жадна люба рука, котра окрасила його гріб квітками. Певно дуже болюча гадка для всіх його любих.

Однак і найхоробрійшому жовнярови може лучити ся, що він попаде ся в неволю. Та і в сїм випадку мусить він **памятати все на свою святу присягу**, котру зложив свому Іїсареви і Королеви. Він не сміє відповідати на **жадне до нього звернене питане**, котре моглоб вийти на шкоду для його товаришів і його вітчини. Бо інакше се булоб підлою зрадою, а зраду винагороджує й воріг погордою. Навіть і тяжкі грізьби, як н. пр. смерть через розстрілене, не сміють спонукати його під **жадними обставинами** зробити будь які вискази. Через постійну мовчанку здобудить він собі лиш повагу своїх ворогів.

Також і в неволі має жовняр слухати і поважати старших і вищих. Жовняр остає отже під **всякими відносинами** жовняром.

Всі жовняри, котрі неранені дістали ся в полон, мають по повороті з неволі виправдати ся. Хто невинно попав ся в неволю, тому буде легко виправдати ся. Та тим тяжі кари і правні наслідки наступають тоді, коли котромусь жовнярови дасть ся доказати, що він має вину в своїм полоненю. Тому лїшче вмерти в чесній борбі за Іїсаря і Короля і вітчину, нїж дістати ся в ганебну неволю.

Дуже важне в війнї, довідати ся про силу ворога, про склад його війск і про його заміри. Коли воріг не може дістати сих вістей від полонених і **жаден полонений не сміє щось такого зрадити**, то він старає ся довідатись про те в інший спосіб, і то висилкою **шпігунів**.

Сї люди старають ся в хитрий спосіб перебити ся через наші лїнії і вештають ся потім назад нашим фронтом перебрані як купцї, візники, селяни, а часом навіть

і в уніформах нашої власної армії. Вони вишукують легковірних жовнярів і ставлять їм остерожні і позірно цілком невинні питання, а з відповідей можуть робити важні висновки, тому кождий жовняр має все здержувати ся і відносити ся недовірчivo в русі з такими особами, котрі йому незнакомі. Коли видасться йому щось підозрілий, то його обов'язком є, повідомити про се сейчас найближчого старшого, найблишу команду або найближчу сторожу, жандармерію, поліцію, щоби підозрілого можна сейчас арештувати.

Ваші офіцери є Вашими провідниками в бою. Вони дбають також про всі Ваші потреби. Вони думаютъ все над Вашим добром і стремлять все, оскілько се можливо, щоб поліпшити Вашу долю. Їм належить ся проте Ваша подяка і Ваша любов і Ваш сліпий послух. Війска без офіцирів є без проводу і пропавші. **Жовняри! Слухайте Ваших офіцирів кожного часу і з безумовним довірем. Хороніть і шануйте їх!**

Поведенє в бою.

„Хоробрий жовняр не знає жадного боку і жадних плечій; він знає лише один фронт а той є там — де є воріг.“

Сі слова одного ворожого генерала мусить мати все перед очима також і австро-угорський воїн, бо вони містять велику правду. Ми самі доказували повторно правдивість цього вислову; в незлічимих випадках находилися наші жовняри в труднім положенню, де воріг напирав дуже остро. Та майже все оставали побідниками холоднокровність, хоробрість, прикмети, котрі ми унаслідили щасливо від наших предків.

І так повинно остати по всій часі!

Наступ.

Кожному з наших жовнярів ясно, що ми боримося о існуванні нашої монархії. Наші численні вороги хотіли нас знищити. Нашій витревалості удалося розтощити двох наших противників в тяжких борбах, одного ворога не пустити поза нашу границю, а іншого пігнати далеко в його край.

Сі успіхи завдячуємо ми нестримності наших наступів; бо лише наступ доводить до горячо бажаної цілі, до побіди над кождим ворогом.

В наступі мусить бути кождий жовняр хоробрим, тугим і невним побіди. Він мусить кріпко вірити в те, що наступ, побіда пощастить ся. Ся віра в побіду му-

сить бути непохитною. Через наступ підносить ся наше моральне чувство, зате те противника підупадає і з ту скливим серцем бачить він наші хоробрі розстрільні, котрі все блище і блище підходять до його становища. Сильно острілюваний нашою хороброю артилерією терпить він великі страти і стає непевний в стрілянію. Се улекшує значно наступ. Тому власні втрати малі, ті ворога тяжкі. До цього приходить ще і добре цільний огонь нашої піхоти і машинових крісів, чим завдається ворогови великі втрати. Бо **кождий вистріл** мусить віддати ся з обдуманем. Тому ніхто не повинен забути, перше вибрati собi цiль i поставити добре насадку (авфзац). **Мунїцiя** дорога i тому не смiє ся її вистрiляти дарма. Вона мусить йому вистарчити, бо в бою часом дуже трудно її доставити.

Коли наступлять скрутні хвилі, то **жовняр** мусить безумовно **видержати** в осягненім становищу. Втрати при відворотi є о много бiльшi нiж при походi вперед або при витреваню на становищu. Також не вiльно лишити ворогови нi пядi з трудом вибореної землi. Сi хвилi повнi небезпек треба перебути; слово ..взад“ без наказу не смiє бути вiдоме австро-угорському вояковi. Вiн знає лиш ..вперед“!

Приступ коронує трудне дiло наступу. Приступ мусить виконати ся пiд кождою умовою, бо iнакше годi сподiвати ся успiху з наступу. Приступ звичайно лекший нiж думає ся. Ворiг потерпiв вже дуже великi страти i його дротянi засiки знищенi огнем артилерiї. Його опiр може бути лиш слабий. **Приступ** мусить наступити з всею силою i нечайно. **Кождий жовняр** має вдерти ся скоро в вороже становище i тепер у борбi з близька

забити тільки противників кілько лиш можна. В сїй хвилї мусить бути жовняр беззглядним. Він сміє думати лиш на знищеннє ворога, щоб його самого не знищено. Чим більше побе він ворогів, тим більша його заслуга. Коли воріг втікає з вибореного становища, то його треба переслідувати **огнем**. Безплянова погоня за ним не має жадного змислу. Наш визначний кріс наздогонить утікаючого ворога скорше і певніще ніж найшвидші ноги. Добре влучним і сильним огнем завдає ся утікаючому ворогови найбільшу шкоду, а то тим більше, що він не може боронити ся. Горде чувство по щастливо переведенім приступі остане на ціле життє **найгарнійшим спомином для жовняра!**

Богато тисяч світлих оружних дїл виконали вже наші жовняри в сїй війнї. Кождий полк і кождий баталіон знає багато примірів погорди смерти і мужності відваги власної мужви. Старші жовняри можуть оповідати богато про те своїм молодшим товаришам. Через брак місця можна було навести в сїй книжочці лиш кілька примірів.

Приміри:

Капраль Карло Баймль з 9. компанії полку піхоти ч. 11 визначив ся особливше при приступі на один лїс. При світанку перейшов він з своїм роєм до наступу на лїс, з котрого острілював воріг сильно нашу компанію з боків, взяв з подивляючою хоробростю і особлившою зрученістю мочаристий окоп, який находив ся перед ворожим становищем, і прогнав Росіян з їх окрильного заложеня. Без супочинку прилучив ся він потім до загального наступу проти височин на схід від Горошина. Золота медаль хоробрости.

Фрайтер Захарій Гасляхер з 11. компанії полку піхоти краєвої оборони ч. 4 взяв з своїм відділом приступом з погордою смерти височину Поростин близько Ланчина, хоронив відтак як підофіцир-розглядач власне праве крило через два дні і три ночі в той спосіб, що поставив у ворожім огни ряд сторожів і через те ударемив пролом Росіян. Його хотіли забрати з того місця і поставити когось іншого, та він не згодився на се, кажучи, що остане на своїм місці так довго, як довго положене небезпечне. В погоні за ворогом в лісі на півночі Саджавки був він при приступі на російські становища одним з перших, і як його мужва остала позаду, кинувся самісенький на Росіян, де його ранили баґнетом. Мимо зраненя зібрав він ще раз своїх людей і взяв приступом вороже становище. Золота медаль хоробрости.

Оборона.

Де находимося серед некорисних обставин супроти ворога числом дуже переважаючого, там наказує розум, ограничати ся через якийсь час на обороні, аж настануть такі услівя, які заповідають усішний наступ.

Крім того позволяє знамените положене на всіх боєвищах поодиноким частям нашої славної армії, стояти на здобутій землі і обороною запевнити здобуті успіхи.

Австро-угорські вояки показали ся знаменитими не лише в наступі, але також в обороні.

Оборона має на ціли безуслівне задержане обсадженої області. Вона уможливляє се з розмірно слабими силами; тим більші маси війск стоять тоді до розпорядимости там, де їх ще треба до наступу.

Кождий жовнір мусить бути гордо свідомим того і постановити собі, не віддати ані кроку обсадженого або здобутого краю.

Над укріпленем становища треба все без упину працювати. Боещий окоп (становище для бою на багнети), землянки, лисячі діри і сполучаючі рови, щерби як і перешкоди потребують постійно направи. Чим ліпшими і досконалішими є ті заłożення, тим лікшою стає для жовніра оборона. Тому жовнір не повинен ніколи уважати становище вповні готовим. Поліпшення є з певностю все ще можливі, котрі не лише улекшують значно оборону, але також збільшують вигоду борця. Коли кождий жовнір сповняє і переводить совісно всії зарядження своєї старшини, то в короткім часі повстане становище, яке подає наступаючому ворогови непоборимі перешкоди і трудности і він не може його здобути. Тоді може оборонець легко вести кріпку оборону і завдати нападаючому ворогови незміримих втрат. Тоді мине йому на довгий час охота до повтореня наступу.

Становиска не вільно без приказу лишити ворогови серед жадних обставин. Жовнір мусить все думати о сїм, з якими втратами і як тяжко відбуває ся відворот. Прибувши на нове місце оборони треба тоді наново починати будувати становище з потрібними перешкодами і взагалі взяти ся до всіх тих робіт, які безуслівно потрібні до оборони. І вся праця тижнів, а навіть місяців була даремна і находить ся тепер в руках триумфуючого ворога. Вже длятого не сміє жовнір ніколи лишити ворогови своє становище, яке вибудував в поті свого чола.

Про вагу служби сторожи (варти) і обезпечене згадано вже коротко. В позиційній війні дістають вони більше значіння.

Особливо вночі можна сподівати ся часто ворожих нападів. Від уваги чуйних варт, ведет (кавалерійна сторожа) і полевих сторожий зависить, щоб воріг не зближився. Не сміє уdatи ся ворогови, заскочити нас несподівано, лиш наша власна чуйність і сейчасова сильна оборона мусять заскочити нечайно його самого. Рішаюче і відповідне заховане наших хоробрих жовнярів здusить вже в зародку і зробить неможливими такі ворожі підприємства.

Услівя для оборони є після того: остре сповнене служби сторожи і обезпечення, найстараннійше вибудоване становища при добрім заложенню стрільниць, широкі перешкоди і — хоробре серце в груди кожного оборонця. Тоді най воріг пробує вдерти ся в наше становище. Наші кріси покажуть йому скоро дорогу до відвороту.

Приміри:

По дуже завзятім артилерійнім огни, який по більшій часті усунув перешкоди, пішов італійський баталіон на північнім сході від Зельцу до приступу проти нашого становища і вдер ся в цього. В тій дуже поважній хвилі зібрав цугсфірер Антін Горват з 4. компанії полку піхоти ч. 47 найблище стоячу мужву і кинув ся — сам на переді — на ворога. Одушевлена таким відважним захованем викинула мужва по убійчій рукопашній борбі Італійців знов з становищ. Золота медаль хоробрости.

Цугсфірер титулярний фельдфебель Франьо Ішток з 5. компанії полку піхоти ч. 16 ставив з своїм цугом через довший час опір в борбі під Дуніновом під час російського пролому, обнятий з боку і заду перемогаючим ворогом і в дуже сильнім ворожім артилерійнім огні, і тим перешкодив звинене власного фронту. Вже оточений

пробив він собі багнетом дорогу через Росіян і прилучився відтак до власних резерв висланих до протинаступу, з якими удалося йому, відбити назад старі становища. Через се мав він велику частину в успішності того дня. Золота медаль хоробрости.

Звіди, забезпечене і получене.

Дуже важним є для кожного команданта знати, де і як сильний находиться ворог, як також що находиться на право і ліво від його відділу. Поки не вияснені ті обставини, то по більшій частині дуже тяжко, виробити собі якийсь відповідний план. Також мусить бути забезпечене відділу о много обсяглійше при невияснених відносинах.

Звіди, забезпечене і получене відбувається через стежі (патрулі). **Служба стежі є тяжка, та почесна.** Кождий чоловік приділений до стежі може бути переконаний, що посідає повне довіре свого команданта, бо до тої тяжкої служби назначається лише певних, різьких і хоробрих людей.

В стежній службі має жовняр нагоду, визначити ся особливше. Чи то сим, що скорими і вмілими доносами подає свому командантові дати про ворога потрібні до якогось рішення, чи з найбільшовою увагою забезпечує крило і плечі власного відділу, або чи в короткім часі справить получене свого власного відділу з відділами, які находяться на ліво і на право; в усіх тих случаях буде його діяльність дуже цінна для його команданта і знайде певно його признане.

В стежній службі має жовняр думати лише о приказі, який дістав від свого команданта. Він мусить тяжити, що від правдивості його доносів зависить дуже

богато. Тому мусить його доноси відповідати правді під всякими обставинами. Лиш що він видів своїми власними очима, в то може вірити. Се, що йому скажуть інші, він не сміє уважати певним. Передовсім вискази сільських жителів є часто неправдиві і тому треба подавати їх дальнє з остережністю. Тому мусить совісний жовнір доносити свому командантові, чи видів се або те сам, або чи дістав сю вістку і від кого. **Жовняр мусить проте тримати ся все строгої правди.**

Получене з відділами, які находяться на право і на ліво, мусить бути в кождім часі. Бо інакше може дуже легко уdatи ся ворогові, незамітно зняти ся з боку і за плечима власного відділу. З того виходить ясно вага служби сполучаючих і обезпечуючих стеж. Відділ спускається на увагу і певність висланих стеж, чи то коли маширує, борить ся або спочиває. Добрий жовняр буде проте уважати все за особливше відзначене, що командант вибрал його до такої служби, яка вимагає цілого мущини.

Приміри:

Прапорщик в резерві Марин Дробец з 14. компанії полку піхоти ч. 78 не опустив як командант полової сторожі під Вороною свого місця мимо дуже завзятого острілювання через ворожу піхоту і своїм тутим неустрашим видержанням здеряв дальший похід більших російських сил проти становища його баталіону. Кілька днів пізніше той сам прапорщик в борбі під Красною, видячи, що ворожа півкомпакія збирала ся в закритім місці, щоб звідтам вдарити з боку на його власну компанію, попровадив свій цуг самостійно і скоро до наступу і різко зачалим приступом не лиш здеряв наступ Рo-

сіян, але також взяв велике число ворожих борців в полон. Золота медаль хоробрости.

Цуґсфірера Кольмана Югаса з кор. угор. полку піхоти краєвої оборони ч. 30 вислано з 14 людьми як стежу поза ворожу лінію з приказом, ворога як найбільше непокоїти і доповнити звіди. Мимо великої чуйності ворога удало ся йому хитрощами дістати ся за плечі ворога. Він стверджив там великі ворожі сили, видів переполох між ними, який повстав наслідком нашого артилерійного огню, вихіснував се і напав на них огнем. Вневдовзі опісля напали на него з кількох боків і прийшло до рукопашної борби. З найбільшою відвагою обороняв ся він перед великою перемогою, при чім казав кидати між ворогів ракети і палючі предмети. Закодот, який повстав через се у ворога, вихіснував він, щоб зайти назад в порожнє російське становище. Слідуючого дня вернув він назад до свого відділу з цінними вістями. Золота медаль хоробрости.

Воріг укріпив сильно відтинку Поляцца так званий мертвий мур перед нашими перешкодами і там видно було все ворожі збірки. Щоб вияснити ті відносини вислано кілька стеж за ворожу лінію.

Приділений до одної з тих стеж піхотник Михайло Фіс з баталіону II/45 підсунув ся так зручно на чолі стежі, що йому удало ся вкінци, зайти за мур. Там були дві італійські компанії і один відділ машинових крісів. Найближче стоячих Італійців повалив піхотник Фіс і командант стежі капраль Кордах, почім всі сковали ся за купою каміння. В тій самій хвилі вибухла граната на місці, де стежа ще находила ся якраз. Звіди удали ся вповні. Срібна медаль хоробрости 1 класи.

Плеканє здоровля.

Рід і число хоріб є все більше в війні ніж в мирівих часах. Се приносить зібране великих людських мас на розмірно вузькім просторі, як також відносини, серед яких живуть ті маси.

Найчастішими і найнебезпечнішими хоробами є холера, тиф, віспа і червінка. Вони розширяють ся дуже легко і скоро і забирають тисячі людей, коли вони розросли ся до пошести.

Найдіпшим і з найбільшим успіхом уживаним средством для поборення холери, тифу і віспи є щепленє. Кождий жовнір мусить піддати ся сьому. Проти червінки нема доси щепленя.

Однак саме щепленє не подає ще зовсім певної охорони перед захорованцем. Жовнір мусить уважати точно на певні правила і після них жити.

Головним услів'єм проти кожного занедужання є можливо **найбільша чистота тіла (головно рук!!)**, приміщен, закопів і уступових місць (латрини). Ся найстараннійша чистота потрібна, щоби спинити появу тих недуг. Не вільно споживати незрілих овочів і пити недоброї води. Руками доносить жовнір страви до уст. При тім дістають ся найлекше убійчі зародки недуг в тіло. Тому умивати руки як найчастійше! При добрій волі найдеться все нагода до того.

Плеканє ніг має для жовніра, а передовсім для піхотника дуже велику вагу. Їх треба часто вмивати,

шоби не творили ся насади поту. Онучки треба навивати так, щоб вони не творили жадних фалдів. Фалди натирають ногу і спричиняють рани. Тоді не може жовняр манірувати. Обуве має бути добре до ноги; воно не повинно бути нї за вузьке нї за широке. Бо інакше творяться болючі міхурці, через які чоловік стає через довший час нездібний до походу.

Жовняр повинен чистити ся від вошій, як часто має до сього нагоду. Сверб скіри можна би все ще знести. Та о много небезпечнійшим є перенесене плямистого тифу через воші в одежі. А та недуга має часто в наслідок смерть.

Жовняр має стеречи ся перед половими зносинами з легкодушними жінками. Нерядниці, селянки і служниці, які волочать ся за фронтом, є майже всі хорі і переносять їдь своїх страшних недуг на здорове тіло жовняра. Кождий жовняр, котрий заразить ся, підлягає карі, бо се лиш його вина, коли захорує.

Часто лише на позір вилічений, вертає він до своєї вітчини, повитаний як найсердечнійше своєю жінкою або наречененою. Неподільний забув вже на свою слабість, яка однак дальше живе укрита в його крові і тепер переносить її на свою жінку і невинні діти. Він веде свою родину в найбільше нещастя.

Жовняри! Памятайте тому все на свою родину або ту, яку колись будете мати. Держава потребує здорових дітей, які мають стати пізнійше добрими жовнярами і здоровими матірями.

Найважнійші воєнні артикули.

Воєнні правила є законами. Вони містять найважнійші постанови військового карного закона. Кождий жовняр мусить їх знати. Він мусить також знати, що злочини названі в воєнних правилах підлягають найтяжим карам, по найбільшій часті карі смерти.

Справедливо думаючий жовняр, памятаючий все на свою святу присягу, не попаде ніколи в покусу поповнити злочин. Думка на своїх вірних родичів і на родину вкаже йому кожного часу правдиву дорогу вірного жовнярського обовязку. Тримайте ся добре сеї дороги; вона попровадить вас до чести і слави, до найсвятіших дібр жовняра і чоловіка.

Дезерція.

Хто покидає свій віddіл з наміром, вже більше не вернути до него, поповняє злочин дезерції. Він дістає ганебну назву дезертир, воєнний збігун. Збігуна карається карою смерти через повішене. Коли він втік до ворога, то не може вертати назад до вітчини через ціле своє життя. Та по більшій часті воріг не терпить в своїм краю збігуна, бо погорджує ним. По заключенню миру висилається його заграницю і він паде в руки власних кордонів.

Однак поповнений злочин має найтяжі наслідки не лише для самого збігца, але також для його родини. Сей-

час застановляє ся їм державну підмогу, яку дотепер діставали, вони попадають в біду і нужду. Його ім'я, яке його батько носив з честию, буде подане його громаді і кождий буде пальцем показувати на родину нечесного жовняра. Держава забирає дім, посілість і проче майно. Родина попадає в біду, живе самітна, знеславлена і опущена! Се є відстрашуючі наслідки дезерції жовняра, забуваючого на свій обовязок.

Ушкоджене самого себе.

Той жовняр, котрий хоче відтягнути ся від служби перед ворогом через покалічене свого тіла або умисне спричинене слабости, поповняє злочин **ушкодження самого себе**.

Воєнний суд карає сей злочин **смертию через розстрілене або через повішене**.

Навіть тоді, коли ушкоджений може в якісь часі знов стати здатним до служби, підлягає він карі **тяжкої вязниці до 10 літ**.

І як виглядає будучість жовняра, коли вийде на волю по відпокутованій карі? Найкращі літа свого життя провів він за мурами вязниці. Йк каліка і недужий, хоровитий чоловік опускає він вязницю. Ніхто не дасть йому роботи, бо годі послугувати ся злочинцем. Він паде комусь тягаром і згине вкінци денебудь в біді і нужді. Він жалує день в день свій нерозважний вчинок, якого відстрашуючі наслідки мусить нести аж до своєї смерті. Ганьба спадає на нього і його родину.

Трусливість.

Жовняр мусить ставити ся ворогови все з найбільшим опором; він не сміє оглядати ся ніколи за тим,

щоб відтягнути ся від особистої небезпеки. Хто постуپає проти тих приказів або хочби словом або знаком виявляє неохотний настрій, провиняє ся проти злочину трусливости.

Трусливість карає ся смертию через розстрілене. Коли вимагають сього обставини, то кождий командант обовязаний сейчас застрілити трусливого жовняра в очах власного відділу.

Тому не повинен жовняр ніколи опустити своє становище без приказу. В борбі не сміє він ані боязко лишати ся по заду, ані укривати ся або навіть втікати, бо в усіх тих случаях він винен злочину трусливости і пропало його жите.

Трусливість є для вояка одним з найпоганійших злочинів. Австро-угорський жовняр не сміє її знати!

Нарушене обовязку в службі сторожі.

Жовняр поставлений на варті при мостах, тунелях, фабричних заведенях, касах і т. п., як також піхотник в службі чуйної варти при ведеті або при полевій сторожі находитися в службі сторожі.

Жовняр є все точно поучений про свої обовязки в службі сторожі. Коли він сумніває ся ще о чімсь або не розуміє, то мусить просити свого настоятеля о пояснене. Се не є жаден стид. Жовняр може робити се без боязни.

Жовняр в службі на сторожі не сміє заспати, лише мусить бути уважним і заховувати ся відповідно до отриманого приказу. Кожда недбалість в сторожній службі є злочином і в війні підлягає карі смерти через розстрілене, коли через се повстала шкода. Лекші нару-

шення обовязку в службі сторожи підлягають карі вязниці від 5 до 10 літ.

Нарушення обовязку в службі сторожи мають часто дуже тяжкі наслідки для війська. Жовняр мусить проте все собі сказати, що кожда недбалість, яку він поповняє, може бути нещастем для його товаришів а також для його вітчини, а для него має в наслідок кару розстрілення.

Він мусить поборювати хоробро кожду втому і думати на се, що по наспілій зміні варти може віддати ся заслуженому спочинови.

Відзначення.

Кождий австро-угорський горожанин є обовязаний, коли рознесе ся клич цісаря і короля, покинути свою родину і своє заняте і спішити під прапори. Аж коли ворога побито, вертає він назад до своєї родини і до своєї мирової діяльності.

Борба проти ворога є проте горожанським обов'язком; жадати за се нагороду не є дозволено.

Однак Його Величество зволили зарядити, щоби надавати особливо хоробрим жовнярам „**медалі хоробрості**“.

. Хоробрий жовняр може заслужити собі золоту, срібну 1. і 2. кляси і бронзову медаль хоробрости. Ті медалі можна надати одному і тому самому жовнирови також більше разів.

З наданем медалій хоробрости злучений також місячний грошевий додаток на доживотє, який придасть ся жовнирови особливо на старі літа.

Ті додатки виносять:

за золоту медаль хоробрости		місячно К 30.—
„ срібну „ „	1 кл.	„ „ 15.—
„ „ „ „	2 кл.	„ „ 7·50

З наданем бронзової медалі хоробрости не є злучений жаден додаток. Так само признає ся лише один додаток, коли той сам чоловік дістане однакову медаль кілька разів.

Медалі хоробрості надані воякови є видимим знаком ласки і добродійства Його Величества Цісаря і Короля. Вони творять гордість властителя і знаменують його перед кождим як визначно хороброго і вірного в обовязку жовпяра, котрий безбоязно заглядав ворогови в очі кожного часу і віддав вітчині великі прислуги. До него відносять ся з поважанем, йому віддають признанє і подяку. Він є гордістю своєї родини і своєї громади.

Безуслівним стремлінсм кожного жовпяра мусить бути, чесним сповнюванем обовязку стати достойним відзначения. До того має вояк все нагоди. **Медаль хоробрості остане йому дорогим спомином на тяжкий час великої війни.**

— 6 • 7 —

